

УДК 342.18

М. В. Гончарова,
аспірантка Донецького державного
університету управління (Україна)
mariya.goncharova.00@mail.ru

МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

З позицій фінансового регулювання малого і середнього бізнесу в контексті регуляторної політики України проаналізовано дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів. Побудовано економіко-математичну модель забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу з позиції оптимізації ставки єдиного податку (на прикладі підприємств Донецької області). Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення податкового законодавства та регуляторної політики держави в розрізі діяльності підприємств малого і середнього бізнесу.

Ключові слова: регуляторна політика, малий та середній бізнес, інновації, єдиний податок, економіко-математична модель.

М. В. Гончарова
МОДЕЛИРОВАНИЕ
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА
В КОНТЕКСТЕ РЕГУЛЯТОРНОЙ ПОЛИТИКИ
УКРАИНЫ

С позиций финансового регулирования малого и среднего бизнеса в контексте регуляторной политики Украины проанализированы исследования отечественных и зарубежных авторов. Построена экономико-математическая модель обеспечения развития малого и среднего бизнеса с позиции оптимизации ставки единого налога (на примере Донецкой области). Предложены рекомендации по совершенствованию налогового законодательства и регуляторной политики государства в разрезе деятельности предприятий малого и среднего бизнеса.

Ключевые слова: регуляторная политика, малый и средний бизнес, инновации, единый налог, экономико-математическая модель.

Mariya Goncharova
MODELING OF ORGANIZATIONAL AND
ECONOMIC DEVELOPMENT OF
SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES
IN THE CONTEXT OF REGULATORY
POLICY OF UKRAINE

Studies of domestic and foreign authors analyzed from the standpoint of financial regulation for small and medium businesses in the context of the regulatory policy of Ukraine. Economic and mathematical model for the development of small and medium business is constructed from the perspective of optimizing the single tax rate (by the example of Donetsk region). Recommendations to improve the tax legislation and regulatory policy in the context of the activities of small and medium businesses are offered.

Key words: regulatory policy, small and medium business, innovation, single tax, the economic and mathematical model.

Постановка проблеми. Інноваційне стимулювання малого та середнього бізнесу (МСБ) є одним із пріоритетних напрямів регуляторної політики як розвинених країн, так і країн пострадянського простору. Значний внесок малих та середніх підприємств у ВВП розвинених країн забезпечує цим країнам конкурентоспроможність їх національних економік, ефективність інноваційного виробництва в умовах розвитку технологій. Проте в пострадянських країнах частка малих та середніх підприємств у ВВП є досить низькою: в Україні вона складає 5–10%, Російській Федерації – 10–15%, Білорусі – 10% [1; 2]. За таких умов нагальною стає необхідність розробки науково-методичного підходу до оптимізації ставки єдиного податку як одного з основних чинників фінансової складової регуляторної політики держави стосовно малих та середніх підприємств на базі аналізу макро- і мікроекономічних, а також соціальних наслідків податкових реформ. Це дозволить створити систему взаємодії інструментів оцінки податкових реформ та інструментів державного реформування економіки для забезпечення інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-економічний розвиток підприємств малого та середнього бізнесу є актуальним напрямом дослідження з позицій регуляторної політики кожної держави. Про це свідчить наявність багатьох наукових праць із питань

фінансового регулювання діяльності підприємств малого і середнього бізнесу зарубіжних авторів: Дж. Баттісті (*J. Battisti*) [3], Т. Боллі (*T. Ball*) [4], М. Вортера (*M. Vorter*) [3; 5–7], С. Ерванітіса (*S. Ervanitis*) [5–6] та ін.; російських учених: Н. Єгорова, С. Хачатрян [8]; З. Ларичевої, Л. Стрелкова [9]; П. Лутовинова, О. Гончарової, В. Колеснікова [10] та ін.; українських авторів: В. Диленка [11–12], С. Іщука [13], В. Ляшенка [14], Ю. Мазур [15], Т. Меї [12], Ю. Щертеннікова [16–17] та ін.

У сучасній економічній теорії такі дослідження можна поділити за напрямками емпіричного дослідження: по-перше, з позицій впливу конкуренції на інновації підприємств [3–8; 14]; по-друге, з позицій впливу регуляторної політики на інноваційну діяльність підприємств [9–13; 15–17].

Кожний із вказаних підходів має відповідні переваги і недоліки.

Перевагами зарубіжних досліджень є взаємообумовлений зв'язок інноваційної діяльності та підприємництва, а також аналіз діяльності підприємств малого і середнього бізнесу за видами економічної діяльності.

Однак такі дослідження не можуть бути повною мірою придатними для умов нашої країни. Це пов'язано з тим, що статистична інформація в Україні щодо діяльності підприємств малого та середнього бізнесу має обмежений характер, тож для апробації моделей, реалізованих для підприємств країн ЄС, її недостатньо. З цього випливає,

що для формування концептуальних засад фінансового регулювання малого і середнього бізнесу в контексті регуляторної політики України необхідно проаналізувати сучасні дослідження вітчизняних науковців та авторів із країн близького зарубіжжя.

Головною перевагою цих досліджень порівняно із фундаментальними зарубіжними дослідженнями є розробка концептуальних засад та відповідних моделей із врахуванням специфічних особливостей регуляторної політики держав постперехідного періоду стосовно діяльності підприємств малого і середнього бізнесу.

Однак застосування таких досліджень щодо сучасного фінансового розвитку малого та середнього бізнесу в системі регуляторної політики України обмежено через, по-перше, складний математичний апарат і відсутність у цьому зв'язку практичної апробації висунутих гіпотез, по-друге, абстраговане дослідження сукупного впливу фінансових складових регуляторної політики держави, а саме податків, інвестицій та рівня зайнятості на діяльність підприємств малого і середнього бізнесу в умовах забезпечення їх інноваційного розвитку.

Мета статті – дослідити системний вплив регуляторної політики держави на малий та середній бізнес з метою

вдосконалення процесу її формування в Україні й забезпечення збалансованого зростання таких чинників впливу, як податкові надходження в бюджет (на рівні держави), інвестиції в інновації (на рівні підприємств), рівень зайнятості населення [18].

Основні результати дослідження. З урахуванням фундаментальних положень зарубіжної та вітчизняної економічної теорії автором системно вдосконалено концептуальні засади регуляторної політики держави щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу в Україні (рис.).

Основними складовими наведеної на рис. концепції організаційно-економічного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є: 1) блок державної регуляторної політики у сфері діяльності малого і середнього бізнесу, яка здійснюється Державною службою України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, що управляє представництвами на рівні кожного із регіонів і виконує моніторинг економічної ситуації відповідного регіону з метою подання інформації щодо оптимальної ставки єдиного податку; 2) блок міністерств та відомств; 3) блок Державної податкової служби; 4) блок забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу; 5) блок удосконалення процесу формування регуляторної політики держави.

Взаємозв'язок між зазначеними блоками віддзеркалює однозначний взаємобумовлений вплив органів державного управління на інноваційну діяльність підприємств малого та середнього бізнесу в рамках регуляторної політики.

Виходячи з удосконалених концептуальних засад фінансового регулювання малого і середнього бізнесу, нами розроблено економіко-математичну модель, основною метою якої є оптимізація ставки єдиного податку як одного з основних чинників фінансової складової регуляторної політики держави:

$$f(Y_t, T_t) \rightarrow \max, \quad (1)$$

де $f(\cdot)$ – цільова функція моделі; Y_t – обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємствами малого та середнього бізнесу в момент часу t ; T_t – податкові надходження до бюджету в момент часу t ;

$$Y_t = A \cdot K_{t-1}^\alpha \cdot Z_t^\beta, \quad (2)$$

де K_{t-1} – інвестиції підприємств малого і середнього бізнесу в момент часу $t-1$; α – коефіцієнт еластичності інвестицій в інновації підприємств малого та середнього бізнесу; Z_t – загальний рівень зайнятості населення на підприємствах малого і середнього бізнесу в момент часу t ; β – коефіцієнт еластичності зайнятого населення в підприємствах малого та середнього бізнесу;

$$K_{t-1} \in V_{t-1} \cup R_{t-1}, \quad (3)$$

де V_{t-1} – внутрішні інвестиції підприємств малого і середнього бізнесу в момент часу $t-1$; R_{t-1} – зовнішні капітальні інвестиції в підприємства малого та середнього бізнесу в момент часу $t-1$;

$$Z_t = Z_{t-1} \cdot \beta(I_{t-1}) \cdot \Delta Y_t, \quad (4)$$

де Z_{t-1} – загальний рівень зайнятості населення на підприємствах малого і середнього бізнесу в момент часу $t-1$; $\beta(I_{t-1})$ – коефіцієнт зменшення зайнятості населення на підприємствах малого та середнього бізнесу від введених інно-

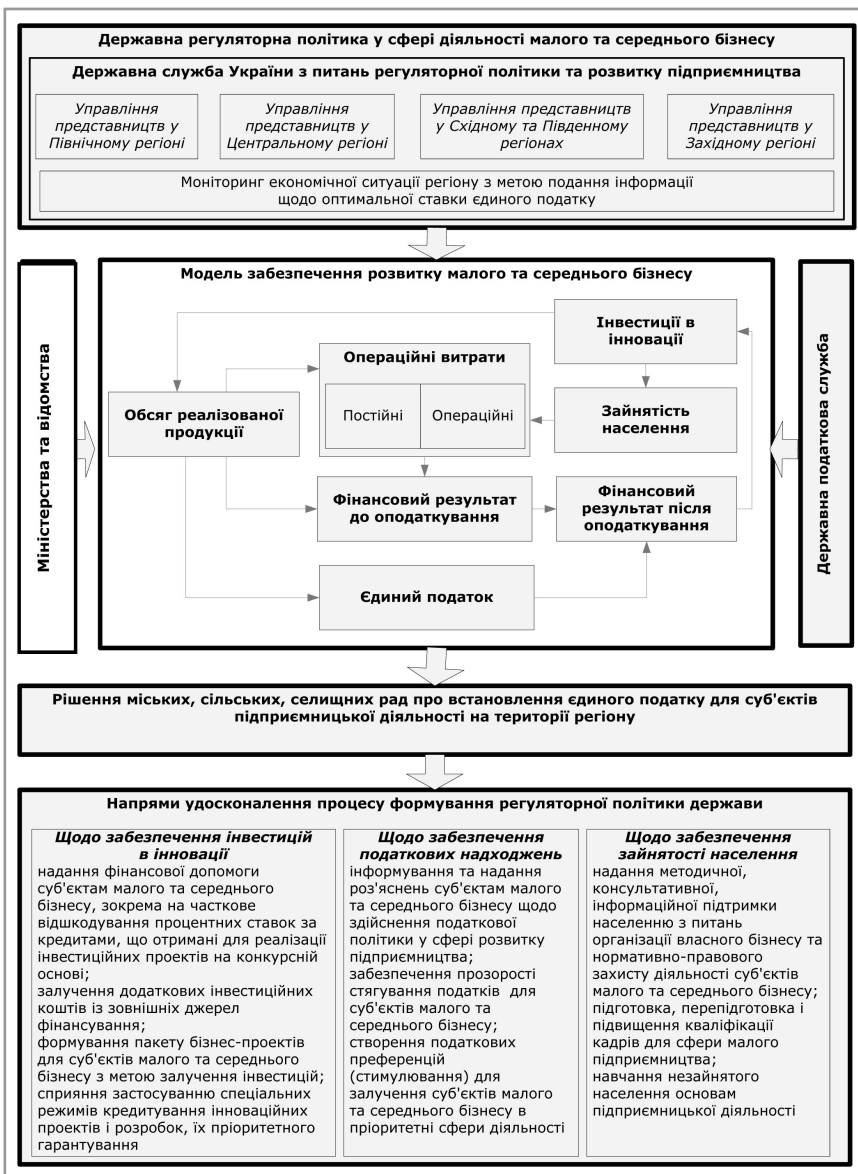

Рис. Концептуальні засади організаційно-економічного забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу в Україні
Джерело: Складено за власним дослідженням автора

вацій; ΔY_t – зміна обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємствами МСБ в момент часу $t-1$;

$$V_t = Y_t - X_t - T_t, \quad (5)$$

де V_t – фінансовий результат, який залишився в розпорядженні підприємств після оподаткування в момент часу t ; X_t – загальна сума операційних витрат із реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств малого та середнього бізнесу в момент часу t ;

$$R_t = k_1 \cdot Y_t \cdot (1 + \gamma(I_t)), \quad (6)$$

де R_t – зовнішні капітальні інвестиції у підприємства в момент часу t ; k_1 – коефіцієнт зростання інвестицій (робіт, послуг) підприємств малого і середнього бізнесу в момент часу t ; $\gamma(I_t)$ – коефіцієнт привабливості від інновацій;

$$X_t = k_2 \cdot Y_t + k_3 \cdot Z'_t, \quad (7)$$

де k_2 – коефіцієнт зростання обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємствами малого та середнього бізнесу в момент часу t ; k_3 – коефіцієнт зростання рівня зайнятого населення на підприємствах малого і середнього бізнесу з урахуванням введених інновацій у момент часу t ; Z'_t – рівень зайнятого населення на підприємствах малого та середнього бізнесу з урахуванням введених інновацій у момент часу t ;

$$T_t = \tau \cdot Y_t, \quad (8)$$

де τ – ставка податку;

$$\tau = \frac{\tau^e \cdot \varphi}{Y^e}, \quad (9)$$

де τ^e – ставка єдиного податку згідно з чинним законодавством; φ – встановлена законодавством величина мінімальної заробітної плати в розрахунку на рік; Y^e – середня величина доходу для підприємств малого і середнього бізнесу за вказаних передумов.

Окреслена модель спрямована на пошук ставки єдиного податку в рамках регуляторної політики держави для стимулювання інноваційної активності підприємств малого і середнього бізнесу без зменшення при цьому податкових надходжень до бюджету й рівня зайнятого на таких підприємствах населення. Вважається, що використання заasad регуляторної політики є доцільним для тих регіонів, що не мають дефіциту бюджету.

Реалізація запропонованої моделі показала, що завдяки податковому чиннику в межах регуляторної політики можна збільшити інвестиції підприємств малого і середнього бізнесу України та, як наслідок, їх інноваційну активність, не зменшуючи податкові надходження до бюджету і зайнятість населення. Динаміку зміни основних параметрів за умови впровадження оптимальної ставки єдиного податку на рівні 43,5% мінімальної заробітної плати наведено в табл.

Таблиця

Основні показники* в системі регуляторної політики держави щодо підприємств малого і середнього бізнесу (на прикладі Донецької області)

Рік	Податкові надходження до бюджету, млн. грн.	Інвестиції в інновації, млн. грн.	Зайнятість населення, тис. осіб
2008	98,4	162,9	67,5
2009	87,4	70,0	63,4
2010	101,6	71,2	59,8
2011	102,8	100,4	68,2
2012	101,0	101,6	87,0
2013	104,0	94,2	101,9
2014	104,7	87,0	117,1
2015	105,0	78,5	133,4

Джерело: За розрахунками автора із використанням даних [19; 20].

* За умови збалансованої ставки єдиного податку.

Висновки. На основі отриманих результатів дослідження автором запропоновано певні рекомендації щодо фінансового забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу в Україні в системі регуляторної політики держави:

1) *щодо забезпечення інвестицій в інновації:*

- надання фінансової допомоги суб'єктам малого та середнього бізнесу, зокрема на часткове відшкодування процентних ставок за кредитами, що отримані для реалізації інвестиційних проектів на конкурсній основі;
- залучення додаткових інвестиційних коштів із зовнішніх джерел фінансування;
- формування пакета бізнес-проектів для суб'єктів малого і середнього бізнесу з метою залучення інвестицій;
- сприяння застосуванню спеціальних режимів кредитування інноваційних проектів та розробок, їх пріоритетно гарантування;

2) *щодо забезпечення податкових надходжень:*

- інформування і надання роз'яснень суб'єктам малого та середнього бізнесу щодо здійснення податкової політики у сфері розвитку підприємництва;
- забезпечення прозорості стягування податків для суб'єктів малого і середнього бізнесу;
- створення податкових преференцій (стимулювання) для залучення суб'єктів малого і середнього бізнесу в пріоритетні сфери діяльності;

3) *щодо забезпечення зайнятості населення:*

- надання методичної, консультативної, інформаційної підтримки населенню з питань організації власного бізнесу і нормативно-правового захисту діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів для сфери малого підприємництва;
- навчання незайнятого населення основам підприємницької діяльності.

Для забезпечення ефективного моніторингу економічної ситуації регіону, подання інформації щодо оптимальної ставки єдиного податку доцільно налагодити роботу служби моніторингу в кожному Управлінні представництв у регіонах Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва шляхом перерозподілу функціональних обов'язків штатного персоналу.

Запропоновані напрями вдосконалення регуляторної політики є справедливими щодо підприємств малого і середнього бізнесу Донецької області та інших областей України, а саме для Дніпропетровської, Запорізької, Луганської, Полтавської, Харківської областей, АР Крим і міста Київ, що підтверджено результатами кластерного аналізу.

Таким чином, упровадження розробленої нами економіко-математичної моделі забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, яка спрямована на оптимізацію ставки єдиного податку, сприятиме вдосконаленню податкового законодавства України і регуляторної політики держави, зростанню рівня зайнятості населення та інноваційної активності підприємств малих і середніх форм ведення бізнесу. Поступове збільшення ставки єдиного податку від 20% до 40% мінімальної заробітної плати стимулюватиме залученню висококваліфікованих працівників у малі і середній бізнес, збільшенню податкових надходжень до бюджету та зростанню інвестицій в інновації із внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування в умовах стабільного оподаткування протягом податкового періоду.

Література

1. Ardic O. P. Small and medium Enterprises: A Cross-Country Analysis with a New Data Set / O. P. Ardıc, N. Mylenko, V. Saltane / The World Bank. Financial and Private Sector Development. Consultative Group to Assist the Poor // Policy Research Working Paper. – 2011. – № 5538. – 30 p.

2. Kozak M. Micro, Small, and Medium Enterprises: A Collection of Published Data / M. Kozak. – Washington : International Finance Corporation (IFC), 2007. – 4 p.

3. Battisti G. Inter and Intra firm Diffusion of ICT in the United Kingdom (UK) and Switzerland (CH). An Internationally Comparative Study Based on Firm-level Data / G. Battisti, H. Hollenstein, P. Stoneman, M. Worter // KOF-ETN. – 2005. – № 111. – 28 p.

4. Bolli T. Essays on the Production and Measurement of Knowledge Capital / T. Bolli // KOF Dissertation Series. – 2011. – № 9. – 147 p.
5. Arvanitis S. Konjunktur und Innovationsverhalten / S. Arvanitis, V. Ley, M. Worter // Studie im Auftrag der Kommission für Technologie und Innovation (KTI) – Bundesamt für Berufsbildung und Technologie (BBT). – 2011. – № 196 (KOF Studien № 19). – 61 p.
6. Arvanitis S. Determinants of Knowledge and Technology Transfer Activities Between Firms and Science Institutions in Switzerland: An Analysis Based on Firm Data / S. Arvanitis, U. Kubli, M. Worter // KOF-ETN. – 2005. – № 116. – 40 p.
7. Worter M. Competition, technological opportunities, and entrepreneurship: estimating a simultaneous system [Electronic resource] / M. Peneder, M. Worter. – Access mode : http://iri.jrc.ec.europa.eu/concord-2011/papers/Peneder_Michael.pdf
8. Егорова Н. Е. Применение дифференциальных уравнений для анализа динамики развития малых предприятий, использующих кредитно-инвестиционный ресурс / Н. Е. Егорова, С. Р. Хачатрян // Экономика и математические методы. – 2006. – № 1. – С. 50–67.
9. Ларичева З. М. Малый бизнес: проблемы и перспективы его развития / З. М. Ларичева, Л. В. Стрелкова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. – № 5. – С. 38–43.
10. Лутвинов П. П. Роль малого бизнеса в развитии экономики России / П. П. Лутвинов, О. Л. Гончарова, В. И. Колесников // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008. – № 19. – С. 22–26.
11. Диленко В. А. Экономико-математические модели инновационной деятельности производственного предприятия / В. А. Диленко, С. А. Шпак // Экономика промышленности. – 2005. – № 1. – С. 44–53.
12. Диленко В. А. Математическое моделирование развития производственной базы предприятия с учетом автономного НТП / В. А. Диленко, Т. В. Мея //

- Економіка: проблеми теорії та практики : Збірник наук. праць. – Вип. 246: В 5 т. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – Т. 5. – С. 1230–1238.
13. Іщук С. О. Методи визначення оптимальних виробничих програм за фінансовими критеріями розвитку підприємства / С. О. Іщук // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 123–132.
 14. Ляшенко В. И. Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения / В. И. Ляшенко // НАН України, Ін-т ек-ки пром-ти. – Донецьк, 2007. – 452 с.
 15. Мазур Ю. А. Модели динамики экономического роста с учетом налогового фактора : монография / Ю. А. Мазур. – Донецьк : ІЗП НАН України, 2007. – 100 с.
 16. Шерстенников Ю. В. Модель влияния темпов внедрения инновационных решений на динамику развития малого предприятия / Ю. В. Шерстенников, Л. В. Ромашук // Экономика: проблемы теорії та практики : Збірник наук. праць. – Вип. 222: В 5 т. – Т. III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – С. 468–480.
 17. Шерстенников Ю. В. Моделирование влияния инновационных технологий на экономическую эффективность предприятий малого та среднего бизнеса / Ю. В. Шерстенников // Держава та регіони. – 2008. – №2. – С. 278–281.
 18. Гончарова М. В. Концепція фінансової стабілізації малого і середнього бізнесу в контексті регуляторної політики України / М. В. Гончарова // Экономика Крыма. – 2012. – № 3(40). – С. 24–29.
 19. Статистична інформація Головного управління статистики у Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donetskstat.gov.ua/statinform/index.php>
 20. Статистичний щорічник за 2010 рік / Держкомстат України. – К. : Консультант, 2011. – 568 с.

Стаття надійшла до редакції 12 листопада 2012 року

УДК 339.13.017:634.20

I. A. Salo,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Інституту садівництва Національної академії аграрних наук (Київ, Україна)
inna_salo@ukr.net

РИНОК КІСТОЧКОВИХ ПЛОДІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Проаналізовано сучасну кон'юнктуру вітчизняного ринку кісточкових плодів, виявлено основні тенденції у сфері ціноутворення та розвитку зовнішньої торгівлі. Зроблено прогноз щодо динаміки основних показників ринку. Окреслено перспективи виробництва та реалізації кісточкових плодів в Україні та світі.

Ключові слова: ринок, кісточкові плоди, попит, пропозиція, ціна.

I. A. Salo
РЫНОК КОСТОЧКОВЫХ ПЛОДОВ
В УКРАИНЕ И МИРЕ

Проанализирована современная конъюнктура отечественного рынка косточковых плодов, выявлены основные тенденции в сфере ценообразования и развития внешней торговли. Сделан прогноз относительно динамики основных показателей рынка. Определены перспективы производства и реализации косточковых плодов в Украине и мире.

Ключевые слова: рынок, косточковые плоды, спрос, предложение, цена.

Inna Salo
STONE FRUIT CROPS MARKET IN UKRAINE AND
THROUGHOUT THE WORLD

The author has analysed the present state of the inland stone fruit market, in particular, main tendencies in the price formation and development of foreign trade. The dynamics of the market major indexes has been worked out. The prospects of the stone crops fruits production and sales have been outlined in Ukraine and throughout the world.

Key words: market, stone fruits, demand, proposition, price.

Постановка проблеми. Серед плодів культур кісточкові відзначаються безперечними перевагами – швидкоплідністю та ранньостиглістю багатьох сортів. Вагомість їх у харчовому раціоні людини визначається наявністю поживних речовин – цукрів, органічних кислот і розчинних солей. Найпоширенішими в Україні кісточковими культурами вважаються слива, черешня, вишня, персик та абрикос. Плоди названих культур особливо характеризуються сезонністю споживання через швидку втрату якісних властивостей і вищими цінами реалізації порівняно із зернятковими, більш трудомістким процесом вирощування та збирання врожаю тощо. Вони користуються високим попитом вітчизняних споживачів, оскільки, окрім споживання у свіжому вигляді, достатньо широко використовуються для харчової переробки. Важливість і необхідність споживання кісточкових плодів підтверджується, зокрема, Розпорядженням Київської міської держадміністрації «Про забезпечення споживачів м. Києва кісточковими плодами», де чітко зазначається про необхідність органі-

зації торгівлі плодами кісточкових культур, контролю за здійсненням розрахунків та своєчасного постачання цих плодів, встановлення достатньої кількості торговельних точок та ін. [1]. Отже, наукові дослідження кон'юнктури, цінової ситуації, прогнозування та визначення позитивних і негативних факторів впливу на формування ринку кісточкових плодів сьогодні є вкрай актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку продовольчого ринку, виробництва і споживання продуктів харчування приділяло увагу багато науковців. У галузі садівництва, зокрема, працювали такі дослідники, як О. Ю. Єрмаков, О. А. Кішак, Л. А. Костюк, Т. А. Маркіна, В. А. Рудьєв, В. А. Соболев, О. М. Шестопаль, А. І. Шумейко та ін. Однак попри різноманіття досліджень в економіці садівництва, науковим розробкам, які спрямовані на пошук механізмів ефективного функціонування й розвитку вітчизняного ринку плодової продукції, і насамперед кісточкових культур, приділено мало уваги.